

Віктар ШАЛКЕВІЧ:

«НАРАДЗІЎСЯ Ё ДАРОЗЕ, У ТАКІМ СТАНЕ І ІСНУЮ...»

Ён артыст, чым бы ні займаўся: ці то ў тэатры, ці ў песнях, ці то як вядучы шоу, ці нават як пісьменнік. Пазнаёміцца з яго творчасцю можна ў Гродне (дзе Шалкевіч працуе ў абласным тэатры лялек) ці пабачыць яго на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы, у афішы ёсць спектакль, у якім артыст удзельнічае). І нават складаныя аўкцыёны становяцца асобнымі спектаклямі дзякуючы Шалкевічу. А песні яго — у якіх з жартам, але пра сур'эзнае — можна знайсці (спампаваць) і паслухаць. А думкі — у песнях ці ў літаратурных творах — пра краіну, сур'эзныя, але ўсё адно нібыта разыграныя спектаклі, дзе паказана нашмат больш, чым асабістае. Так бывае, што праз знаёмства з адным чалавекам лепш адчуваеш грамадства, у якім ён існуе.

— **Калі вы зразумелі, што ваша месца ў тэатры?**

— Я сам нават не ведаю, як. Мая братавая ўспамінала: Віця ў першым ці другім класе сказаў: «А я буду клоўнам...» Яна мела на ўвазе, што хацеў быць артыстам. У дзяцінстве я з сябрамі разыгрываў нейкія пастаноўкі, у мяне лялькі гаварылі рознымі галасамі, хадзілі ў драмгурткі. Я жыў і вучыўся ў мястэчку Поразава (яно вядомае з XV стагоддзя, мела Магдэбургскае права), у нас была вельмі добрая школа і добрыя педагогі. Драмгурток вёў легендарны настаўнік літаратуры Сяргей Аляксандравіч Шкуноў. Я сябе нікім іншым не бачыў. А неўдзі ў дзясятым класе купіў кніжку «Вышэйшыя навучальны ўстановы СССР» і знайшоў «Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут, г. Мінск, Ленінскі праспект, 81». Я чалавек дамашняга выхавання, нікуды далёка не хацеў ехаць. А ў Мінск прыехаў і адразу паступіў.

— **«Калі я рос, заўсёды глядзеў на людзей, якія жылі навокал: у нас у Поразава ў кожнай хаце быў што ні чалавек — то асоба».**

— **Няўжо бацькі не накіроўвалі ў якую «рэальную» прафесію?**

— Мае бацькі дастаткова талерантныя, разважалі: «Хоча — то хоча...» Экзамены ў тэатральны інстытут пачыналіся задвога да таго, як у іншыя ВНУ. Калі я прыехаў дахаць, ведаў ужо, што паступіў, бацькі хадзілі вельмі гордыя. А людзі шапталіся: «Мусіць, Антак паехаў у Мінск і нешта сунуў, каб Віця паступіў...» Маленькае мястэчка. Такія былі ўяўленні пра тое, як трапіць у сталіцу.

— **Ці лёгка аказалася потым знайсці свой тэатр?**

— Я пачынаў у тэатры працаваць з 80-га года ў Гродне, у абласным драматычным тэатры. Потым быў перыяд працы ў вучылішчы мастацтваў. Далей — Гродзенскі абласны тэатр лялек. А ў пачатку XXI стагоддзя пайшоў на палову стаўкі. Я зразумеў, што ў тэатры даросламу маладому мужыку рабіць няма чаго — гэта праца можа быць не дзеля таго, каб зарабіць грошы, а хутчэй дзеля задавальнення. Але ж тут можна прыгадаць песню Акуджавы: «...Кам стану я перад женой?» І я сышоў, каб у тэатры займацца дзеля задавальнення. Як хобі. На жаль, прыходзіцца выбіраць: альбо зарабляеш грошы, альбо атрымліваеш сатысфакцыю ад працы. А калі не маеш ні аднаго, ні другога, то трэба шукаць нешта сярэдняе.

— **Але каб усе так разважалі, як бы жылі нашы тэатры без мужчын?**

— Пакуль малады, чалавек круціцца: грае ў адным, у другім тэатры, ёсць антрэпрыза, яшчэ неўдзі падпрацоўвае. Але калі сядзець толькі ў тэатры і сумленна выконваць свой

абавязак, то на гэтыя грошы не выжывеш. Таму прыходзіцца нешта яшчэ рабіць.

— **Нешта яшчэ — па чым вас пазнаюць як артыста, барда — гэта песні. Але яны ў вас вельмі тэатральныя, з гісторыяй, сюжэтам, кожная як маленькае апавяданне. Яны раскажваюць пра сур'эзныя рэчы з гумарам, які, падаецца, таксама акцёрскі...**

— У нас шмат людзей на сцэне, якія едуць на голым патрыятызме: я за гэта ці за тое... А мне хочацца, каб не была нейкая прамалінейная размова, каб людзі пасмяяліся, пра нешта падумалі. Успамінаю сваю першую песню, якая з'явілася ў часы перабудовы і называлася «Культасветработнік — прымітыў блюз». Мяне аднойчы з вучылішча мастацтваў адправілі ў прафесійную камандзіроўку, ездзіць па школах і раскажваць, якое добрае вучылішча, каб збіраліся паступаць. Я паехаў, убачыў у адным раённым мястэчку шмат цікавых рэчаў: помнік Леніну, у якога была шапка на галаве, шапка ў руцэ (гэта я смяюся) шапка ў кішэнні... Прыходжу ў райвыканкам адзначыць камандзіроўку, а напісана: «Ліфт зламаны». Падымаюся пехатою на пяты паверх. Упраўленне культуры: сядзіць жанчына, перад ёй дзве газеты разасланыя — на адной семкі, на другой лупіны... І нарадзіліся радкі: «Я культасветработнік — флагман перабудовы...» А потым пачаліся іншыя песні. Насамрэч жыццё прапаноўвае такую драматургію, што адмыслова не прыдумаеш, трэба проста глядзець навокал. А 90-я гады наогул былі цікавыя, таму што ўсё людзі рабілі ўпершыню, з імпэтам. Столькі было сапраўды таленавітых людзей, якія раптам раскрыліся нечаканым чынам для грамадства. Былі бардаўскія фестывалі, публіка, якая ахвотна на іх ішла. На жаль, з гэтага мала хто што скарыстаў. Нехта закрыўся, а нехта з'ехаў. Калі ездзіш па свеце, бачыш столькі нашых людзей, што з'ехалі...

— **«Разумеецца, калі мы вырашыць нічога не зможам, не можам ашчаслівіць усё прагрэсіўнае чалавецтва, то можам пастарацца зрабіць шчаслівымі людзей, якія побач з намі. Напэўна, я гэтым і займаюся».**

— **Яны памятаюць, што нашы?**

— Я бачыў, як жывуць людзі ў Амерыцы, Канадзе — нашы, якія выехалі, яны захавалі мову, культуру ў чужамоўным асяроддзі. Трымаюцца за гэта — значыць, яно каштоўнае. Яны і дагэтуль хочуць слухаць песні на роднай мове: вось мяне запрашаюць, дый у «Старога Ольсы» тур за акіянам. Насамрэч вельмі важна ездзіць, глядзець, каб

лепш разумець: з якіх пазіцый і з якімі прыярытэтамі будаваць сваю рэчаіснасць і адносіны з іншымі. Ёсць адна такая рэч: бывае, што людзі лічаць сябе разумнымі, а ўсіх астатніх дурнымі. А бывае, што людзі сябе лічаць дурнымі, але ўсе астатнія — дурнейшыя за іх. Параўнанне — вялікая рэч, шмат што расстаўляе па месцах і дазваляе аглядацца з кірункам.

— **Вы існуюце на памежжы культур, прычым як у прамым, так і ў пераносным сэнсе. Усё ж Гродна — асаблівы рэгіён, дзе адчуваюцца розныя ўплывы. Ці адбіваецца гэта на сучаснай культурнай атмасферы горада?**

— Я не магу сябе лічыць старым гарадзенцам. Але мой бацька ў 31-м годзе служыў у Гродне на Фолышы ў палкавай артылерыі ў Польскім войску. Жыла ў Гродне на вуліцы Пясковай сям'я Крыўцаў, вельмі вялікая, досыць заможная і дружная — нашыя сваякі. Ежы быў доктарам, Ян працаваў у магістраце ў аддзеле асветы, Казімір быў настаўнікам... Бацька мой, малады салдат, заходжаў да іх у госці. У іх у хаце збіралася гарадзенская інтэлігенцыя і вяліся размовы на розныя тэмы, напрыклад, хто мы: ліцвіны ці палякі...

Калі я рос, заўсёды глядзеў на людзей, якія жылі навокал: у нас у Поразава ў кожнай хаце быў што ні чалавек — то асоба. Гэта былі людзі, якія шмат перажылі: і другую Рэч Паспалітую, і першых саветаў, і другіх саветаў. Некаторыя нават захапілі кавалак царскай Расіі. У нас у Поразава былі нават людзі, якія служылі ад'ютантамі ў Юзафа Пілсудскага. Было ім пра што раскажваць: у іх было цікавае жыццё. Іх толькі зацапі пытаннем — і яны пачынаюць апавядаць. Людзі былі выхаваныя, богабаяныя, зладзёяў амаль не было. Жылі з працы сваіх рук. У нас роўнае грамадства было: не было ў каго красці. Калі ўспамінаеш нашых старых, іх апаведы, — за кожным — гісторыя. Зараз на пальцах адной рукі можна палічыць такіх людзей, а раней — у кожнай хаце... Для іх не было праблемаю, з кім сябе атаясамліваць. Бацька

Усяму гэтаму я навучаны. Час ад часу раблю, каб захаваць навык. Таму што ўсё ў жыцці бывае. Магчыма, час ад часу трэба вяртацца да таго, каб узяць капачку, усклапаць зямлю і пасадзіць бульбу.

— **Вы сядзіце ў сябе — у вас жа ёсць хата за горадам?**

— Канешне. А колькі там грыбоў!.. Ёсць вёска ў памежнай зоне, называецца Салацце, гэта на старой чыгунцы «Санкт-Пецярбург — Варшава». Пару кіламетраў ад літоўскай мяжы. Там жывуць цікавыя людзі: кавалі, мастакі, бізнесоўцы. Так сталася, што я там прыкупіў кавалак зямлі, пабудоваў сціплую хаціну. Дом нармальны, з усімі выгодамі. Там можна жыць. І я гэтым карыстаюся, калі хачу адысці ад мітусні. Вось там сапраўды адпачываеш. Калі ўвесь час на ляджах, гэта не тое, што стамляе і раздражняе, але гэта нейкая адказнасць, ды і я сам па сабе чалавек не медыйны. А там — ходзіш па лесе, паглядаеш на дрэвы, на аблокі, на кветкі, нешта там у галаве мяркуецца паволі...

— **«Насамрэч жыццё прапаноўвае такую драматургію, што адмыслова не прыдумаеш, трэба проста глядзець навокал».**

— **Не ўсе вашы калегі з тэатраў, відаць, могуць сабе дазволіць мець такую «хаціну»?**

— У калег не было такога векапомнага здарэння ў жыцці, калі мяне аднойчы «папрасілі» з Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра, куды я прыйшоў працаваць пасля інстытута. Калі б гэтага не здарылася, я, магчыма, ужо даўно спліўся б. Ці, магчыма, з'еў бы сам сябе. Атрымалася, што займеў выдатны стымул нежк рухацца, каб пра жыць. Гэта ў выніку пайшло мне на карысць. Таму што ў тэатры можна зарабіць пяць рублёў, але палячкіца ад нерваў на п'ятнаццаць. Зрэшты, у кожнага па-рознаму жыццё складваецца: у тэатры ёсць свая іерархія. Але яна часта заканчваецца, як толькі выйдзеш на вуліцу.

— **Маючы хату ў вёсцы, вы ўсё роўна застаецеся гараджанінам...**

— Чалавек на дзвюх нагах стаіць...

— **У вас, падобна, гэта жыццёвае крэда? Бо вы і там, і тут... Ці няма жадання прыбіцца да чаргоўца аднаго?**

— Адка — у гісторыі майго нараджэння. Гэта сямейная легенда. У вайну наша мястэчка Поразава спалілі немцы. Цяжка было з працай, не было грошай. Бацькам далі пляц, і яны паволі ставілі хату. Але спачатку ставіліся хлявы. Таму што ў хляве павінна нешта рохаць, пісчаць. Паставілі хлеў, ён быў не накрыты. Мая мама, мною цяжарная, на адмысловым станку стругала шчапу, каб гэты хлеў накрыць. У той час я вырашыў нарадзіцца на свет. Маму кінупі ў сані і павезлі ў Багудзенкі (быў там маёнтак Бутаўт-Андрайковічаў, які стаў радзільным аддзяленнем). Але я ўжо па дарозе высунаўся. Паколькі я нарадзіўся ў дарозе, то я ў такім стане і існую... Мне падабаецца.

— **Размаўляла Ларыса ЦІМОШЫК.**

Працяг гутаркі чытайце ў бліжэйшым нумары газеты «Літаратура і мастацтва».